

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

**Dövlət toxum nəzarəti və bitkiçiliyin təşkili şöbəsi
Fitosanitar xidmətlər sektoru**

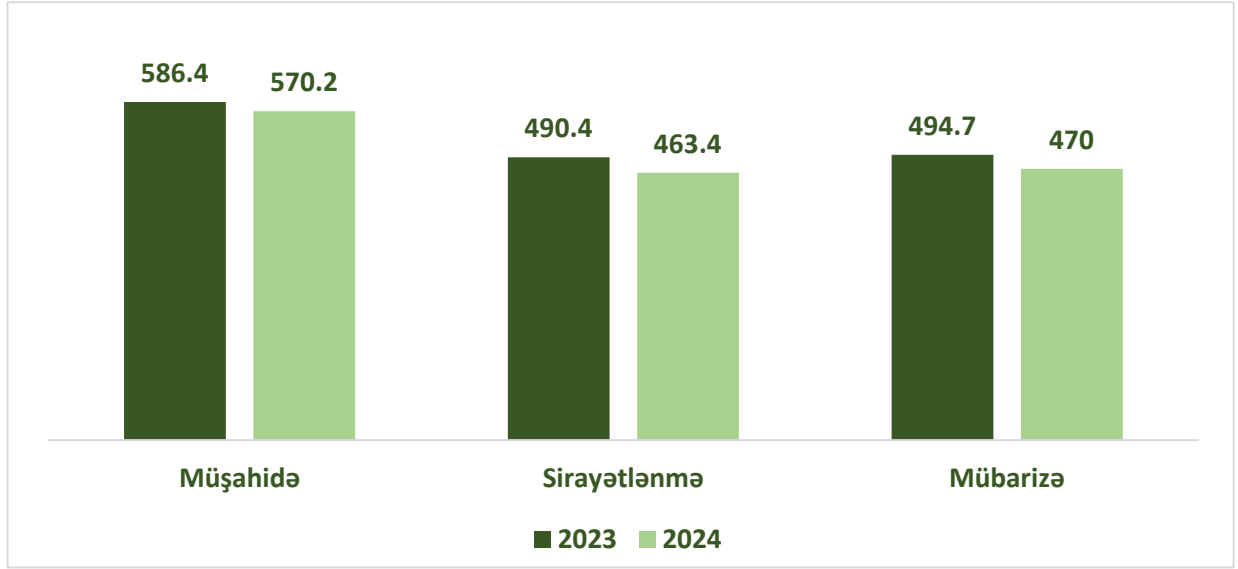
**2024-CÜ İLİN APREL AYI ƏRZİNDƏ
RESPUBLİKA ƏRAZİSİNDƏ
MÜŞAHİDƏ EDİLMİŞ FİTOSANİTAR
VƏZİYYƏT VƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏR**

Xülasə

Arayışda Aqrar Xidmətlər Agentliyinin Bitki Mühafizəsi və Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) Mərkəzi tərəfindən ölkəA ərazisində zərərli orqanizmlərə qarşı aparılmış müşahidə və mübarizə tədbirləri haqqında məlumatlar əks olunmuşdur. Eyni zamanda bəzi əsas zərərli orqanizmlərin çoxillik göstəriciləri ilə müqayisələr aparılmışdır. Arayış məlumat xarakteri daşıyır.

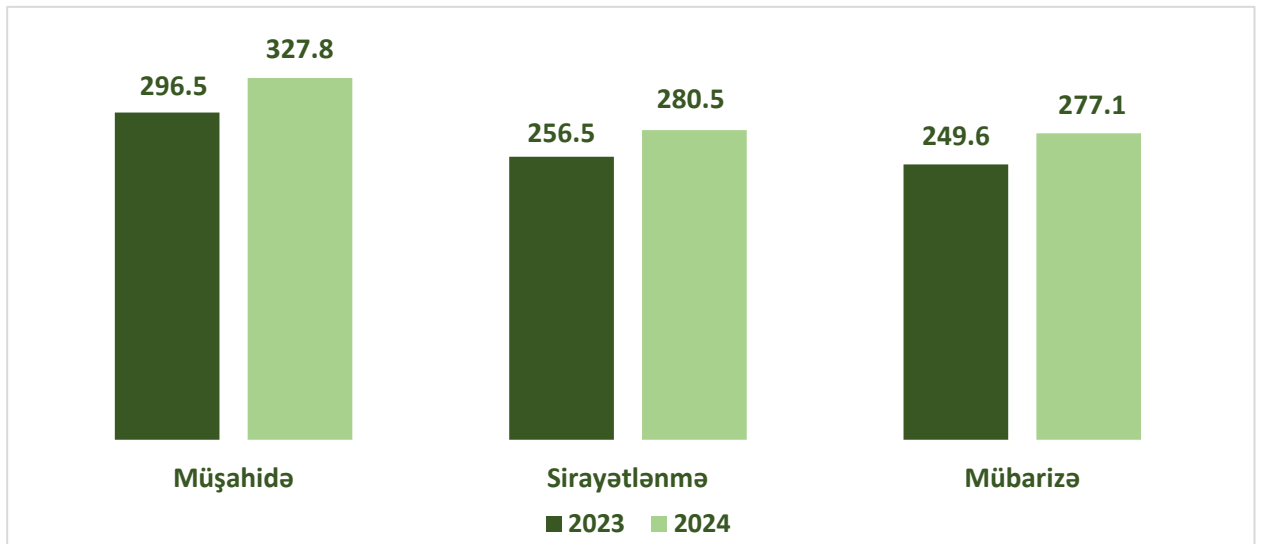
Cari ilin yanvar - aprel aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı ümumilikdə 570,2 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 463,4 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və qış mübarizəsi də daxil olmaqla 470 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 586,4; 490,4 və 494,7 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2023-2024-cü illərin yanvar-aprel ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin aprel ayında ümumilikdə 327,8 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 280,5 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və 277,1 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 296,5; 256,5 və 249,6 min hektar olmuşdur (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2023-2024-cü illərin aprel ayı ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

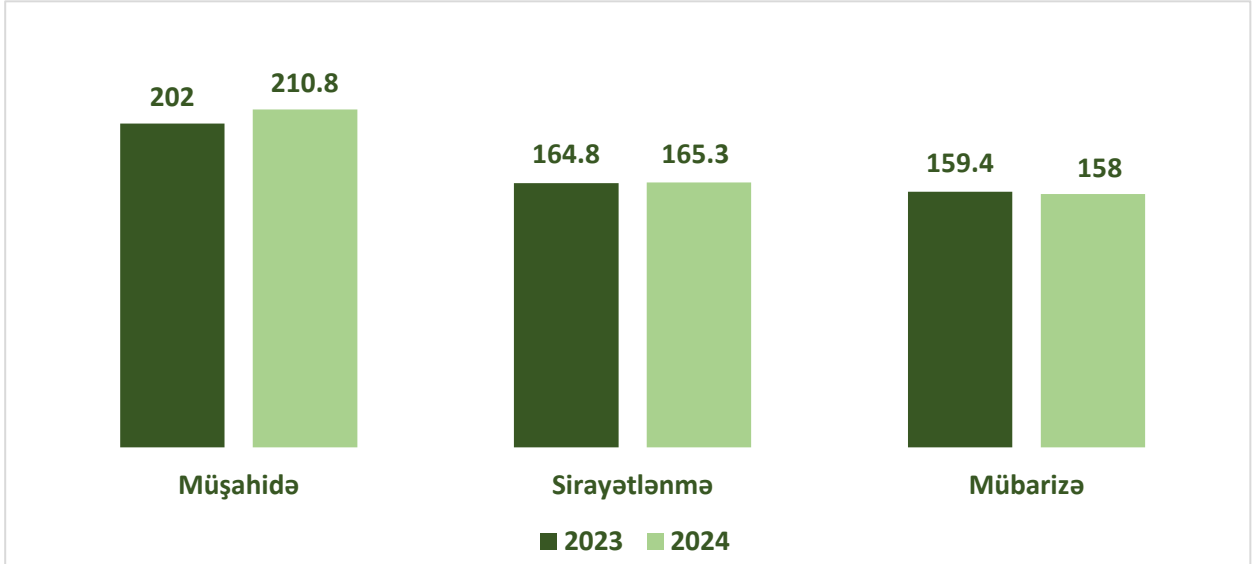

Siçanabənzər gəmiricilər (Rodentia)

Əvvəlki illərdə olduğu kimi cari ilin aprel ayında da siçanabənzər gəmiricilərin populyasiyasının dinamikasında azalma müşahidə edilmişdir. Bununla yanaşı cari ilin aprel ayında müşahidə edilən sirayətlənmə əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3,8 dəfə çox olmuşdur. Beləki, 2023-cü ilin aprel ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 3,4 min ha təşkil etdiyi halda, 2024-cü ilin aprel ayında bu rəqəm 12,7 min ha təşkil etmişdir. Sirayətlənmə ən çox payızlıq taxıl əkin sahələrində müşahidə edilmişdir.

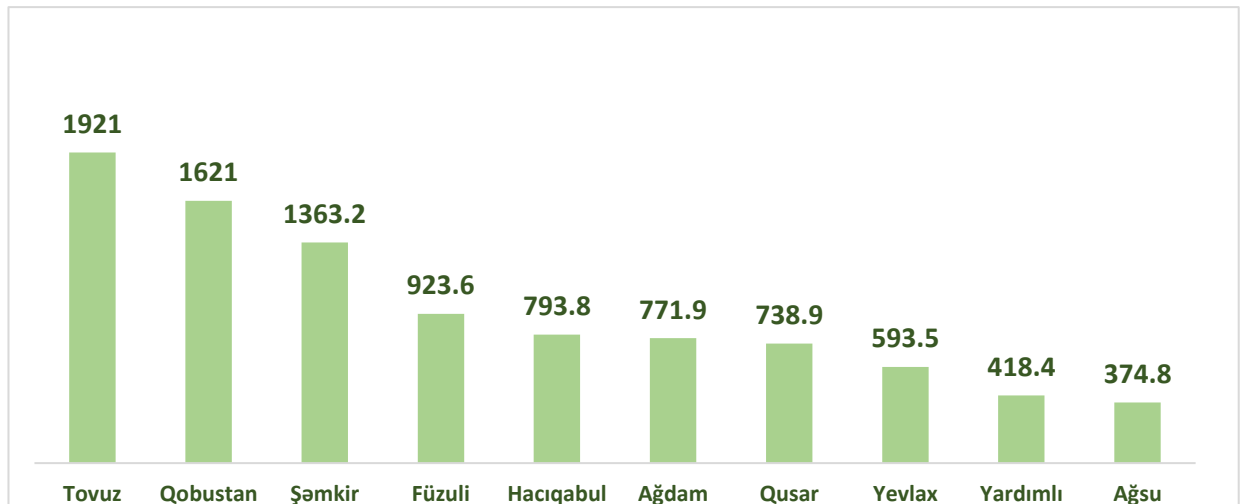
2024-cü ilin yanvar-aprel aylarında müşahidə aparılmış 210,8 min hektar ərazinin 165,3 min hektarında (78,4%) sirayətlənmə aşkar edilmiş və 158,0 min hektar sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 202,0; 164,8 (81,6%) və 159,4 min hektar olmuşdur. Sirayətlənmə həcmində 0,5 min ha yaxud 0,4% artım, mübarizə həcmində isə 1,4 min ha yaxud 0,9% azalma olmuşdur (**Qrafik 3**).

Qrafik 3. 2023-2024-cü illərin yanvar-aprel ayları ərzində siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

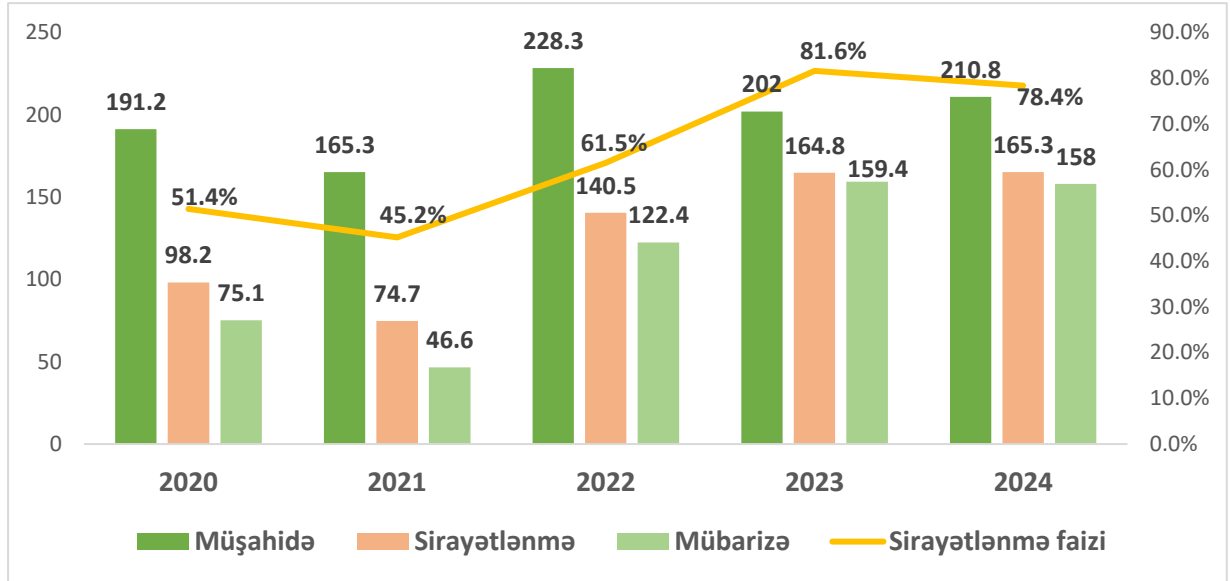
Ay ərzində ən çox sirayətlənmə Tovuz (1921,0 ha), Qobustan (1621,0 ha), Şəmkir (1363,2 ha), Füzuli (923,6 ha), Hacıqabul (793,8 ha), Ağdam (771,9 ha), Qusar (738,9 ha), Yevlax (593,5 ha), Yardımlı (418,4 ha) və Ağsu (374,8 ha) rayonlarının əkin sahələrində müşahidə edilmişdir (Qrafik 4).

Qrafik 4. 2024-cü ilin aprel ayında siçanabənzər gəmiricilərlə ən çox sirayətlənmə müşahidə olunmuş rayonlar (ha)

2020-2024-cü illərin yanvar-aprel aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlər üzrə göstəricilərin dinamikası **Qrafik 5-də** verilmişdir.

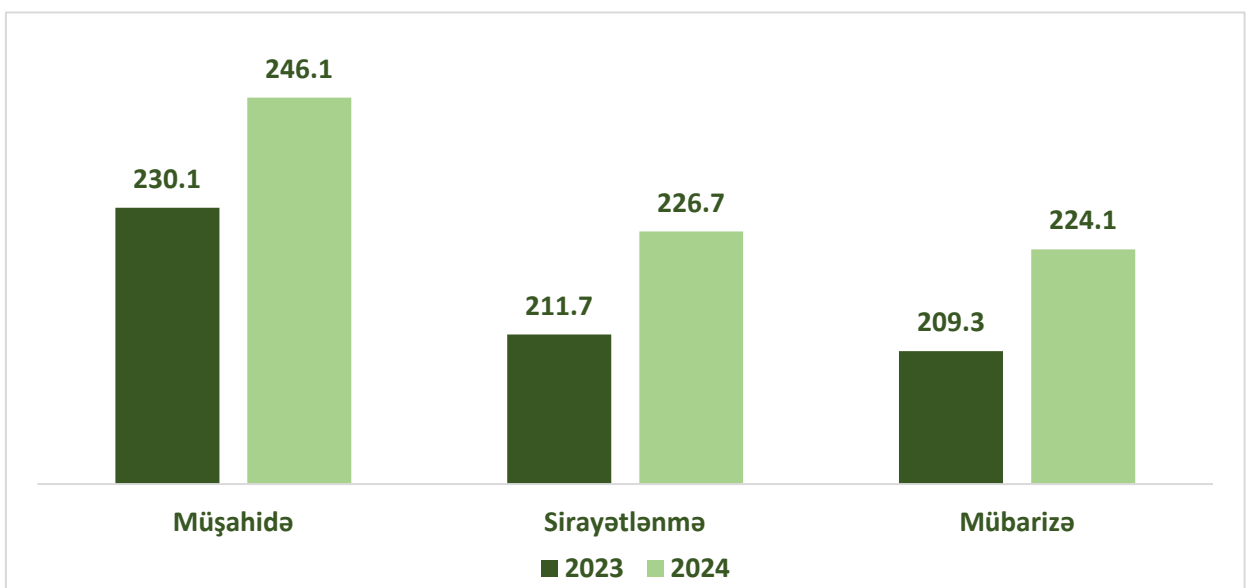
Qrafik 5. 2020-2024-cü illərin yanvar-aprel aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Alaq otları

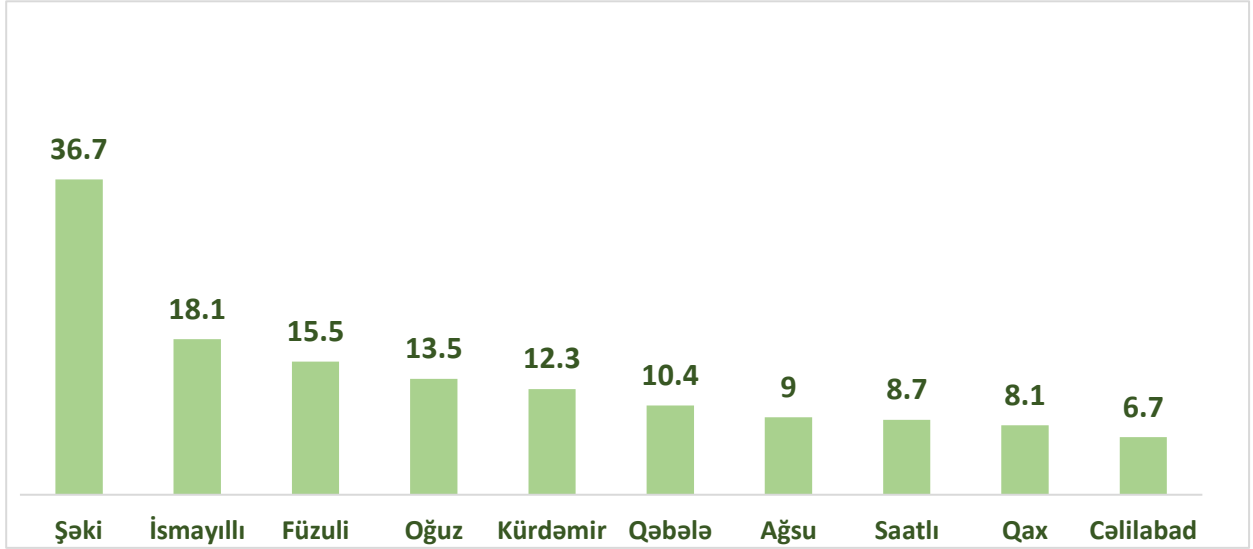
Aprəl ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 246,1 min ha əkin sahəsinin 226,7 min hektarında müxtəlif alaq otları ilə sirayətlənmə (92,1%) aşkar edilmiş və 224,1 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmiş, bunun da 222,6 min hektarını kimyəvi mübarizə təşkil etmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 230,1; 211,7; 209,3 və 208,2 min ha olmuş, sirayətlənmə 92,0% təşkil etmişdir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi cari ilin müvafiq dövründə həm müşahidə (7,0%), həm sirayətlənmə (7,0%), həm də mübarizə sahəsi üzrə (7,1%) artım müşahidə edilmişdir (**Qrafik 6**).

Qrafik 6. 2023-2024-cü illərin aprəl ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

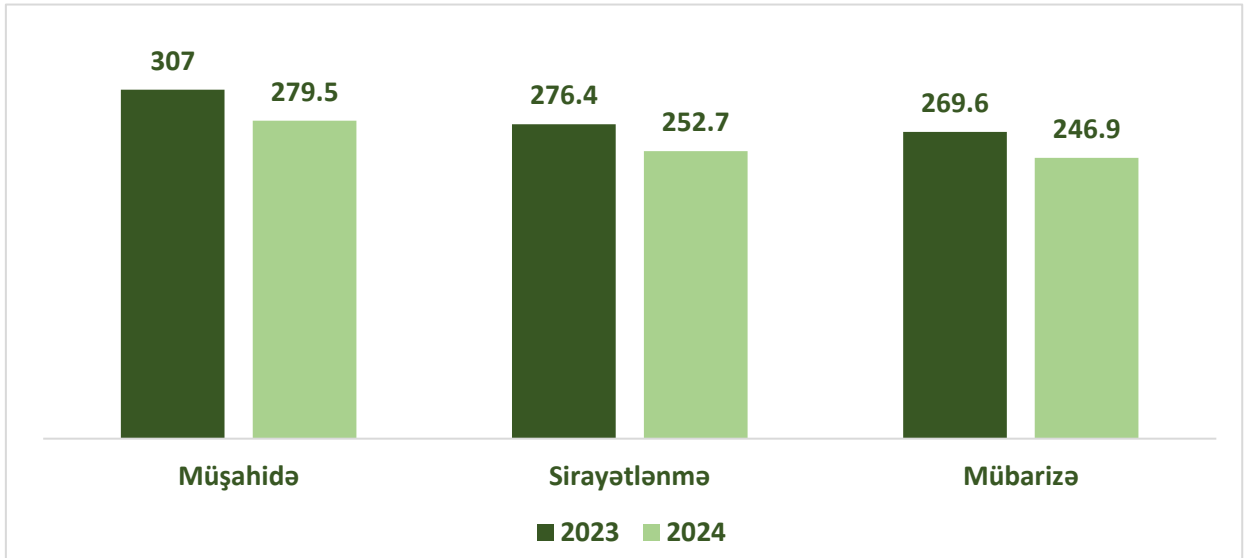
Cari ilin aprel ayında karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı ən çox sirayətlənmə müşahidə edilən rayonlar üzrə məlumatlar **Qrafik 7-də** verilmişdir.

Qrafik 7. 2024-cü ilin aprel ayında karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə ən çox sirayətlənmə müşahidə olunmuş rayonlar (min ha)

2023 və 2024-cü illərin yanvar-aprel aylarında alaq otları ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar **Qrafik 8-də** verilmişdir.

Qrafik 8. 2023-2024-cü illərin yanvar-aprel ayları ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

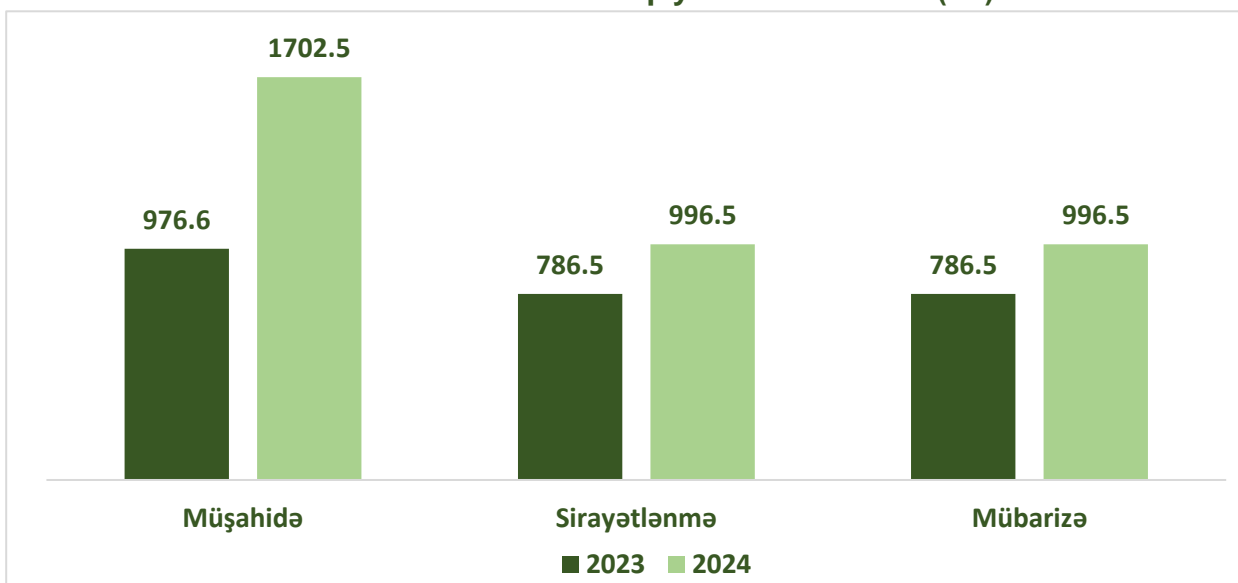
Karantin tətbiq edilən alaq otları ilə bağlı müşahidə aparılmış 208,3 hektar sahənin 120,8 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 118,1 hektarını Sarı sarmaşığı, 2,7 hektarını isə Yovşanyarpaqlı ambroziya təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Taxıl böcəyi (Zabrus tenebrioides Goeze)

Ay ərzində xüsusi təhlükəli zərərverici olan Taxıl böcəyi zərərvericisi ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 1702,5 hektar əkin sahəsinin 996,5 hektarında **sirayətlənmə (58,5%)** aşkar edilmiş və 996,5 hektar ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq

olaraq 976,6 ha; 786,5 ha (**sirayətlənmə 80,5%**), 786,5 hektar təşkil etmişdir (**Qrafik 9**).

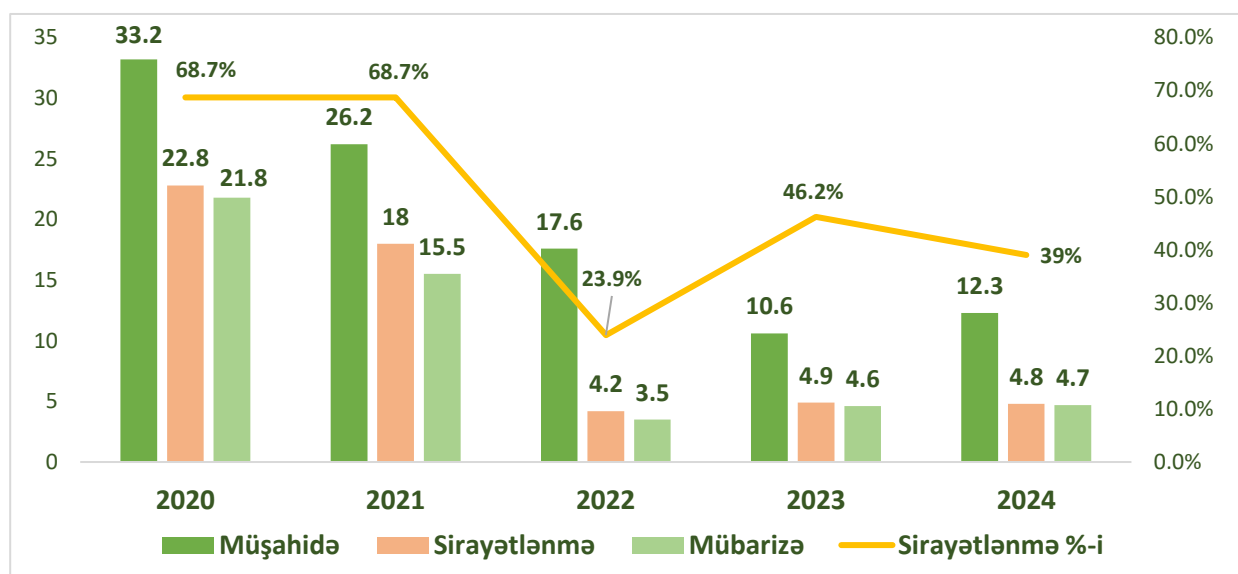
Qrafik 9. 2023-2024-cü illərin aprel ayı ərzində Taxıl böcəyi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (ha)

Bu ay Taxıl böcəyi ilə sirayətlənmənin 45,2%-i (450,0 ha) Cəbrayıl, 31,1%-i Qax, 13,3%-i (133,0 ha) Zaqatala, 10,0%-i isə Daşkəsən rayonunun taxıl əkini sahələrində müşahidə edilmişdir.

2020-2024-cü illərin yanvar-aprel aylarında Taxıl böcəyi ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlər üzrə göstəricilərin dinamikası **Qrafik 10-da** verilmişdir. Qrafikdən də görüldüyü kimi illər üzrə müşahidə aparılan sahələrin dinamikasında azalma müşahidə edilmişdir.

Qrafik 10. 2020-2024-cü illərin yanvar-aprel aylarında Taxıl böcəyi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

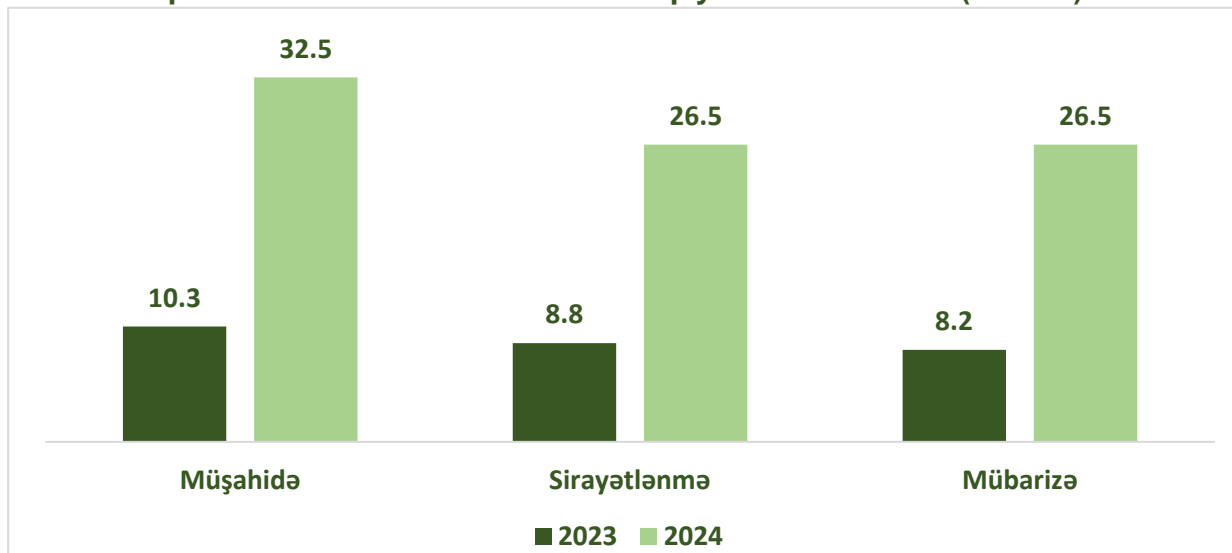

Pas xəstəlikləri (Puccinia striiformis West və Puccinia recondite tritic)

Cari ilin aprel ayında respublikanın taxıl əkini sahələrində əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə pas, xüsusilə də Sarı pas xəstəliyinin dinamikasında ciddi artım (3,0 dəfə) müşahidə edilmişdir. Buna səbəb mart və aprel aylarında

müşahidə edilən yağıntılar səbəbindən rütubətli hava şəraitinin üstünlük təşkil etməsi olmuşdur. Beləki, bu ayda Sarı pas xəstəliyi ilə bağlı müşahidə aparılmış 32,5 min ha taxıl əkini sahəsinin 26,5 min hektarında sirayətlənmə, 26,5 min hektarında isə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 10,3; 8,8 və 8,2 min hektar təşkil etmişdir (**Qrafik 11**).

Qrafik 11. 2023-2024-cü illərin aprel ayı ərzində Sarı pas xəstəliyi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

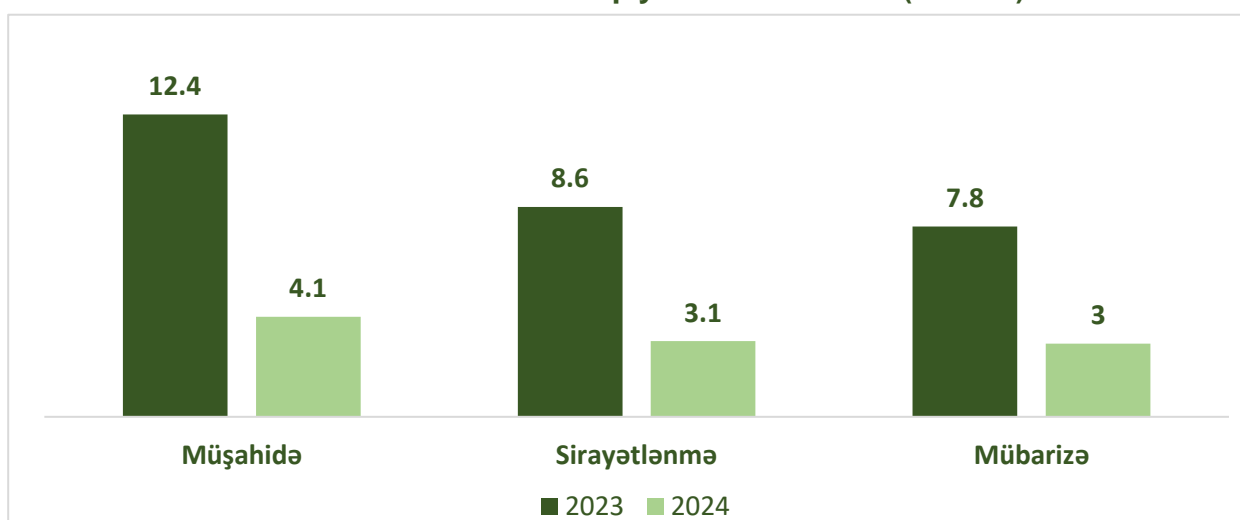

Cari ildə Qonur pas xəstəliyi ilə bağlı aparılmış müşahidələr zamanı Şəki rayonunun ərazisində 1848 ha və İsmayılı rayonunun ərazisində 447 ha taxıl əkini sahəsində sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin müvafiq dövründə qonur pasla sirayətlənmə müşahidə edilməmişdir.

Fitonomus (*Hypera postica*)

Ay ərzində fitonomus zərərvericisi ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 4,1 min ha yonca əkini sahəsinin 3,1 min hektarında sirayətlənmə (75,6%) və 3,0 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 12,4; 8,6 və 7,8 min ha olmuşdur (**Qrafik 12**). Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə zərərverici ilə sirayətlənmə dinamikasında 63,9% azalma müşahidə edilmişdir.

Qrafik 12. 2023-2024-cü illərin aprel ayı Fitonomus ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Qəhvəyi mərmər bağacığına qarşı mübarizə məqsədilə mövsüm ərzində 52 rayonda 4259 ədəd feromon tələ quraşdırılmış və monitorinqlər nəticəsində 182 ədəd feromon tələdə 663 ədəd yetkin fərd müşahidə edilmişdir. Zərərvericinin sıx populyasiyasının müşahidə edildiyi Zaqatala rayonunun Bazar və Balakən rayonunun Poştbinə kəndlərində yerləşən ictimai iaşə obyektlərinə məxsus 4 ha ərazidə zərərvericiyə qarşı kimyəvi mübarizə tədbiri həyata keçirilmişdir.

Çəyirtkələr (*Acrididae*)

Ay ərzində çəyirtkələrlə bağlı 15172 ha ərazidə aparılan yaz nəzarət müşahidələri zamanı 866 ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmişdir. (2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 10447 ha və 1846,5 ha olmuşdur). Sirayətlənmə Tovuz (240 ha), Astara (166 ha), Beyləqan (165 ha), Ağstafa (160 ha), Şəki (95 ha), Salyan (18 ha) və Saatlı (8 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Çuğundur birəciyi (*Chaetocnema Breviscula*)

Füzuli rayonu ərazisində 19,8 ha şəkərçuğunduru sahəsində aparılan müşahidələr zamanı 19,8 ha sahədə (100%) zərərverici ilə sirayətlənmə akar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbiri həyata keçirilmişdir.

Karantin tətbiq edilən digər zərərli orqanizmlər

Avstraliya şırımlı yastıcası (*Icerya purchasi Maskell*)

Cari ilin aprel ayında Astara və Lənkəran rayonları ərazisində müşahidələrin aparıldığı 231,4 ha sahənin 161,2 hektarında Avstraliya şırımlı yastıcası ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Ümumilikdə yanvar-aprel ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 273,4; 184,2 və 184,2 ha olmuşdur. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 101,2; 59,6 və 59,6 ha olmuşdur. 2023-cü ildə sirayətlənmə Lənkəran rayonunun ərazisində müşahidə edilmişdir.

Tut qalxanlı yastıcası (*Pseudaulacaspis pentagori Trgkhl-Thetti*)

Cari ilin yanvar-aprel aylarında Cəlilabad, Zərdab və Lənkəran rayonlarının ərazisində aparılmış müşahidələr (68,3 ha) zamanı 68,1 ha (99,7 %) sahənin Tut qalxanlı yastıcası ilə sirayətlənməsi müşahidə edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə əsasən aprel ayında (66,5 ha) qeydə alınmışdır. 2023-cü ilin eyni dövründə (yanvar-aprel) bu göstəricilər müvafiq olaraq 71,8; 43,5 və 34,5 ha olmuşdur.

Pomidor lağımlayıcı güvəsi (*Tuta absoluta Meyrick*)

Yanvar-aprel aylarında Pomidor lağımlayıcı güvəsi ilə bağlı Samux rayonu ərazisində 13 ha istixana sahəsinin 4 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.